

”På jakt”

- En kvalitativ studie om jägares upplevelse av fenomenet jakt

Andreas Engström & Viktor Kjellén

Örebro Universitet

Sammanfattning

Syftet med denna studie var att undersöka fenomenet jakt, genom att studera jägares upplevelse av att jaga. Intervjuer med 12 jägare analyserades utifrån induktiv tematisk metod. Ur analysen framträdde fyra huvudteman som beskriver upplevelsen av att jaga: *Prestation, Stridsberedskap, Tillfredsställelse och Obehag*. Dessa fyra huvudteman relaterades i en kärnkategori, kallad *Upplevelse av fullständighet*. Studiens slutsats är att fenomenet jakt lämpligast förstås genom kärnkategorin *Upplevelse av fullständighet*.

Nyckelord. Jägare, jakt, upplevelse, tematisk analys, fenomenologi.

Handledare: Jan Carlsson

Psykologexamensuppsats

VT2014

”On the hunt”

- A qualitative study examining hunters experience of the hunting phenomena

Andreas Engström & Viktor Kjellén

Örebro University

Abstract

The aim of the study was to examine the phenomena of hunting, by studying hunters hunting experience. Interviews with 12 Swedish hunters were analysed with an inductive thematic approach. Four main themes were found: *Performance, State of readiness, Satisfaction and Discomfort*. These four main themes were incorporated into a core category, called *Experience of Completeness*. The conclusion of the study is that the phenomena of hunting is best understood through the core category *Experience of Completeness*.

Keywords. Hunters, hunting, experience, thematic approach, phenomenology.

Innehållsförteckning

Introduktion.....	4
Bakgrund.....	4
Tidigare forskning.....	7
Syfte.....	10
Frågeställningar.....	10
Metod.....	10
Val av metod.....	10
Teoretiska utgångspunkter.....	11
Tematisk analys.....	11
Datainsamlingens tillvägagångssätt.....	12
Analysen tillvägagångssätt.....	13
Sammanfattning av metod.....	16
Resultat.....	17
Huvudtema 1: Prestation.....	18
Huvudtema 2: Stridsberedskap.....	21
Huvudtema 3: Tillfredsställelse.....	23
Huvudtema 4: Obehag.....	26
Kärnkategori: Upplevelse av fullständighet.....	29
Diskussion.....	30
Teoridiskussion.....	31
Begränsningar för studien.....	36
Studiens användbarhet och framtida forskning.....	38
Slutsatser.....	38
Referenslista.....	40
Bilagor.....	43

Introduktion

“Det var en skräckblandad förtjusning. Alltså ‘hur ska det här gå’, och jag var så nervös att det skakade, och jag tog upp bössan många gånger men jag bara darrade och tog ner den igen, andades djupt och tänkte på annat och försökte koppla av. Det var nästan som att jag någonstans tänkte ‘ge dig iväg, lägg bena på ryggen och bara spring, så kan jag säga att jag hade en älg på pass men att jag tyvärr inte kom åt att skjuta den!’. Det hade nästan varit skönare...” (Citat taget från jägare i studien).

Bakgrund

Den här studien handlar om fenomenet jakt. Det finns flera anledningar till att i psykologisk forskning försöka förstå ett så grundläggande fenomen. Den första är en allmän nyfikenhet på hur människor fungerar, i synnerhet när vi sätts i ovanliga situationer. Jakten placerar den moderna människan i en alltmer unik situation, nämligen i ett konkret läge som berör liv och död. En av psykologins stora uppgifter är att studera vad det innebär att vara människa, och ett sätt att göra det på är genom att försöka förstå de uråldriga fenomen som vi ägnat oss åt. Jakten handlar idag sällan om överlevnad eller försörjning, men som fritidsaktivitet lever den i allra högsta grad kvar i många människors liv. Man kan tänka sig att den moderna jakten delar många likheter med det ursprungliga fenomenet, att rester från vilka vi en gång varit återspeglas i upplevelsen. Genom att undersöka hur människor idag upplever jakten, kan man i så fall förstå en del om hur det är att vara människa.

Nästa stora anledning till att studera jakt är att fenomenet är aktuellt och i ständig debatt, inte sällan med starka känslor inblandade. Jakten ställer oundvikligen frågor kring människans relation till andra djur, inte minst kring rätten att ta liv. Våren 2014 har inte varit något undantag, och ämnet har berörts på flera platser i svensk media. Jakten beskrivs inte bara som moraliskt diskuterbar såsom i “Jakt är inte en kamp mot djur” (SvD 2014-04-03), utan också som trendig såsom i “Så samlar Zlatan kraft - i skogen med jaktlaget” (Expressen

Kvällsposten, 2014-04-29), eller som en omtumlande upplevelse såsom i “Leif GW Persson: Hon har en naturbegåvning för jakt” (DN 2014-04-21).

Tidigare vetenskapliga studier om jakt har fokuserat på saker som motivation (Radder & Bech-Larsen, 2008), funktion (Faye-Schjøll, 2008), könsnormer (Gurven & Hill, 2009) och personlighetstyper (Voracek et al., 2010). I denna studie ligger fokus istället på att försöka förstå fenomenet jakt genom jägarnas upplevelser. Det handlar alltså i första hand inte om människorna som jagar utan om fenomenet i sig.

Jaktens historia

Människan tycks i alla tider ha jagat, och redan under tidigare stenåldern jagade man större vilt (McKay, Buckler, Hill, Ebrey & Beck 2009). Från början drev jägarna djur över klippor, eller kastade spjut, men från och med runt 15000 f. kr. användes också pilbågar och slungor (McKay et al., 2009). Även om mycket tyder på att stenålderns människor fick sin största del av föda från samlande, tycks jakten ändå ha haft en betydande roll i vår tidiga historia (McKay et al., 2009). Genom en successiv utveckling inom jordbruk och boskapsskötsel, med start runt 9000 f. kr., samt genom samhällens framväxt och förändring, lever vi idag på ett helt annat sätt, och jaktens betydelse har minskat (McKay et al., 2009).

Jakten i Sveriges historia

Jakten är i stora delar av världen inte längre en nödvändighet för överlevnad, och i dagens Sverige bedrivs nästan all jakt som en fritidssysselsättning (Christofferson, 2010). Tidigare var all jakt i Sverige utan restriktioner, fri för vem som helst att utföra var som helst, vilket beskrivs i Västgötalagen från 1220:

”Den äger hare, som dräper den. Den äger räv, som driver upp den. Den äger varg, som vinner den. Den äger björn, som jagar den. Den äger älg, som faller den. Den äger utter, som tager den ur å.” (Från Christoffersson, 2010)

Under 1300-talet kom jaktens att begränsas av kungen, vilket först stadgades i Magnus Erikssons landslag. Det blev då straffbart för befolkningen att jaga i de kungliga jaktparkerna, vilka inrättades i vissa delar av landet (Brusewitz, 1999). Allt skedde enligt europeisk modell, och jakten kom alltmer att bli en statussymbol för högadeln. Genom att erbjuda besökande furstar älgjakt, och genom att skeppa gåvor med älg till andra länders styre, använde Sveriges kungar jakten som en statusmarkör och ett sätt att utveckla relationerna till andra länder under medeltiden (Brusewitz, 1999).

Gustav III beslöt 1789 att ge varje ofrälse man med skattejord rätt att jaga på sin egen mark, och därmed blev jakten inte bara mer allmänt tillgänglig utan också indelad i jaktområden bundna till markägaren. Beslutet ledde till en okontrollerad jakt som nästan utrotade älgen i Sverige. För att stävja utvecklingen bildades Jägareförbundet 1830, som sedan dess arbetar för en utveckling mot en mer begränsad och kontrollerad jakt (Brusewitz, 1999). Den utvecklingen fortsätter än idag, och sedan 1985 är jakten reglerad med licenskrav, och behäftad med utbildning kring bland annat viltarter, lagstiftning, skytte, tillvaratagande av vilt och om olika jaktformer. Under jaktsäsongen 2011/2012 fanns 271 000 licensierade jägare i Sverige (Naturvårdsverket, 2013).

Definition av jakt

Nationalencyklopedins definition av jakt är som följer:

”Avsiktlig handling som syftar till att fånga eller döda vilt. Redan försök till fångst eller dödande är att anse som jakt, liksom att göra ingrepp i viltets bon och att ta eller förstöra fåglars ägg. Även fångst av däggdjur eller fåglar för märkning räknas som jakt” (Nationalencyklopedin, 2014)

Tidigare forskning har visat att jakten består av många delar (Harper, Shaw, Fly & Beaver, 2012; Radder & Bech-Larsen, 2008). Därför har definitionen ovan använts som avgränsning i studien. Gruppgemenskap, friluftsliv och till och med vapenhantering är delar som även andra aktiviteter kan ge, men rimligtvis är det enbart jakt som innehåller momentet jagande.

Definition av upplevelse

Inom psykologin definieras upplevelse som:

“1. en händelse i medvetet tillstånd, en man varit med om eller genomgått, till skillnad från en som man föreställt sig eller tänkt på. 2. Det nuvarande innehållet i medvetandet. 3. Händelser som resulterar i inlärning.” (Egen översättning från VandenBos, 2006).

Studien utgår ifrån ovanstående, breda definition. Den enda operationalisering av upplevelse, blir därför att inrymma allt vad informanterna själva anser sig varit med om.

Tidigare forskning om upplevelsen av jakt

En amerikansk studie har använt begreppet ”flow” som ett teoretiskt ramverk för att undersöka unga (12-16 år) jägares upplevelse av jakt (Everett, 2013). Flow innebär i korthet ett tillstånd av fullständig närvaro i aktiviteten (Csikszentmihalyis, 2003). Studien tyder på att det finns en signifikant, direkt koppling mellan ”flow” och att höra eller se ett vilt djur närma sig (Everett, 2013). Således tycks ”flow” vara ett lämpligt begrepp för att beskriva den delen av jaktupplevelsen.

Inga andra studier som beskriver upplevelsen har kunnat hittas, däremot finns flera studier kring motivation och tillfredsställelse i jaktupplevelsen. En amerikansk studie visade att de största delarna i tillfredsställelsen låg i att komma ut i naturen och att se vilda djur (Decker, Brown & Gutiérrez 1980). Sekundärt var att skjuta, att få använda sina

jaktegenskaper samt att komma bort från sitt vardagsliv. Liknande resultat har också lyfts fram i senare studier. En norsk studie visade att tillfredsställelsens viktigaste delar låg i att se mycket djur, vacker natur samt att träffa rätt vid skjutande (Faye-Schjøll, 2008). Antalet vilt som jägaren fick med sig hem visade sig i den studien vara det minst viktiga för tillfredsställelsen.

Jaktens tillfredsställelse överlappar till stor del också motivationen till att jaga. En amerikansk enkätundersökning visade att den största anledningen till att man jagar är för att uppleva naturen (Harper et al. 2012). Sekundära anledningar var bland annat jaktutmaningen, att få vara ensam en stund, gemenskapen och att få tillgång till kött. Studien tyder på att själva dödandet i sig inte är en viktig motivationsfaktor, och samma sak visar även en studie på sydafrikanska jägare (Radder & Bech-Larsen 2008). I den sydafrikanska studien lyfts istället hedonism, manlig identitet och flykt från vardagen fram som viktiga delar till varför jägare jagar.

Forskning kring upplevelsen av andra fritidsaktiviteter

Idag finns fortfarande professionella jägare, men den absolut största majoriteten jagar som en fritidsaktivitet (Christoffersson, 2010). En fritidsaktivitet kännetecknas av: 1) att det sker utanför arbete, sömn och måltider; 2) är frivillig; 3) upplevs belönande; 4) ger en känsla av kompetens, och 5) ger tillfredsställelse eller välmående (Jensen & Guthrie, 2006, ref. i Everett, 2013).

Forskning visar att fritidsaktiviteter tycks bidra till en ökad livskvalitet (Iwasaki, 2007), en känsla av meningsfullhet (Schwartz & Campagna, 2008), och en ökad psykisk hälsa (Edginton, Jordan, DeGraaf & Edginton, 2006; Iwasaki & Smale, 1998; Nimrod, 2007).

Hur en aktivitet upplevs under tiden den utförs har också beforskats. En och samma aktivitet tycks kunna ge upphov till olika upplevelser, alltifrån utmaning och oro när man ställs inför riskfyllda situationer (Barnett, 2005; Priest, 1992) till känslor av eufori när man lyckas hantera aktiviteten (Nakamura & Csikszentmihalyi, 2009). Balansen mellan situationens svårighetsgrad och utövarens förmåga tycks vara avgörande för hur aktiviteten upplevs, till exempel har en studie visat att dykning både kan vara skräckinjagande och avkopplande (Dimmock, 2009).

Relevant för denna studie är att aktiviteter där man ser djur i deras naturliga miljö, såsom valsafari och att simma med hajar, tycks ge en ökad tillfredsställelse (Davis, Banks, Birtles, Valentine & Cuthill, 1997; Muloin, 1998). En studie visar även att naturens estetik i sig kan bidra till att trigga igång en höjdpunktsupplevelse (McDonald, Wearing & Ponting, 2009).

Sammanfattning av introduktion

Jakten har spelat en viktig roll i människans historia, från att ha bidragit till vår arts utveckling till att idag vara en populär fritidsaktivitet. Den moderna jägarens upplevelse av jakt är av stort intresse för psykologisk forskning, inte minst för att den placerar människan i en komplex situation som berör liv och död. Litteraturen har till största delen fokuserat på varför människor jagar, men mindre resurser har lagts på att undersöka själva fenomenet och upplevelsen av det. Studiens mål är därför att komplettera forskningen kring jakt genom att undersöka och beskriva upplevelsen, och därefter föreslå en teori för fenomenet.

Syfte

Syftet med den här studien är att undersöka och beskriva jägares upplevelse av jakt, och därigenom öka förståelsen för fenomenet jakt.

Frågeställningar

Hur beskriver jägare sin upplevelse av jakt? Vilka övergripande teman beskriver på bästa sätt den upplevelsen? Vilken kärnkategori kan användas som teori för att förstå fenomenet jakt?

Metod

Val av metod

Eftersom studien ämnar vara explorativ, med fokus på människors upplevelser, bedömdes en kvalitativ metod vara mest ändamålsenlig. Kvalitativa metoder är lämpliga för att studera upplevelser och sociala mönster och processer (Langemar, 2008). Metoderna strävar efter att fånga de egenskaper som fenomenet har, såsom komplexitet, kontextberoende, föränderlighet och subjektivitet (Langemar, 2008). Som utgångspunkt för arbetet användes Pia Langemars (2008) tillvägagångssätt för kvalitativ forskning, samt Staffan Larssons (2005) rekommendationer för kvalitet i kvalitativ forskning.

Valet av kvalitativ analys föll på Tematisk analys (hädanefter benämnt som TA), och det finns flera anledningar till det. För det första har TA beskrivits som en praktiskt tillämpbar metod (Langemar, 2008), vilket var viktigt då studien var tidsbegränsad. Praktisk och tydlig struktur är också ett kvalitetskriterium för kvalitativa studier (Larsson, 2005). För det andra rekommenderas det att man börjar med TA när man ska lära sig kvalitativ metod (Braun & Clarke, 2006), vilket stämmer bra överens med att detta är författarnas första kvalitativa

studie. Ett tredje argument för TA var att studiens handledare var insatt i metoden, och hade erfarenhet av tillvägagångssättet.

Teoretiska utgångspunkter

I enlighet med studiens syfte användes TA med fenomenologisk utgångspunkt. Det övergripande syftet i fenomenologin är att beskriva essensen i det undersökta fenomenet så som det är, och poängen med perspektivet är att försöka sätta sin egen förförståelse inom parentes (Larsson, 2005). För att nå essensen i ett fenomen, och identifiera dess bärande delar, går man via människors upplevelser av fenomenet (Langemar, 2008).

Genom att använda TA som metod accepteras automatiskt de ontologiska och konstruktivistiska utgångspunkter som TA bygger på. De innebär ett antagande om att den enda verklighet som går att undersöka är människors subjektiva upplevelse av sin verklighet, och några objektiva orsakssamband anses inte möjliga i studiet om det mänskliga psyket (Langemar, 2008). De begränsningar detta medför diskuteras under rubriken “begränsningar med studien”.

Tematisk analys som metod

TA innebär i korthet att strukturera insamlad data till olika teman (Langemar, 2008). Dessa teman kan antingen vara bestämda i förväg (deduktiv/teoristyrad analys), eller arbetas fram utifrån insamlad data (induktiv/empiristyrad analys). En induktiv ansats valdes, och temana arbetades alltså fram utifrån intervjuerna, istället för att data placerades in i förbestämda teman. Valet gjordes för att i så liten grad som möjligt låta förförståelsen styra insamlingen av materialet, och för att underlätta att analysen av data utförts så förutsättningslöst som möjligt.

Datainsamlingens tillvägagångssätt

Studien bygger på intervjuer med 12 personer i två omgångar. Den första innefattade tio informanter och den andra två. En kombination av två urvalsmetoder tillämpades. Dels användes tillgänglighetsurval (sju informanter) genom att en bekant till författarna, som är jägare, fungerade både som deltagare och kontaktförmedlare. Dels användes ett handplockat urval (fem informanter), då författarna valde personer som på förhand bedömdes kunde bidra med en ny sida av upplevelsen av jakt. Detta i syfte att öka studiens kvalitativa representativitet (Langemar, 2008). Det handplockade urvalet baserades på variablerna ålder, kön, hundförare, markägare, geografisk plats och erfarenhet av jakt. Metoden är att föredra i kvalitativ forskning, eftersom syftet inom denna forskningstradition är att undersöka vilka kvaliteter ett fenomen har, och den anses bättre än att använda randomiserat urval (Langemar, 2008).

Studiens informanter var alla fritidsjägare. Sju män och fem kvinnor i åldersspannet 20-70 år deltog. Fyra av informanterna var markägare, två var jaktledare, tre var hundägare och en var jaktinstruktör. Alla var från områden runt Örebro, Flen eller Kristianstad. Deltagarna intervjuades enskilt, och på platser de själva valt.

Studien bygger på semistrukturerade intervjuer med jägare. I enlighet med rekommendationer för kvalitativ forskning (Langemar, 2008), utarbetades en intervjuguide som underlag till intervjuerna (se bilaga 2). Intervjuguiden baserades helt och hållet på studiens syfte, och fungerade i mångt och mycket som en påminnelse för författarna att under intervjuerna fokusera på deltagarnas upplevelse av jakt enligt ordboksdefinitionen. Intervjuguiden innehöll tre steg; presentation, öppningsfråga och kompletterande frågor. Utgångspunkten var att försöka fånga deltagarnas upplevelse utifrån fyra kategorier (tanke, känsla, fysiologi och beteende), för att på så sätt få en så bred bild som möjligt av

upplevelsen. De två första intervjuerna behandlades som provintervjuer. Intervjuguiden bedömdes då fungera, och därför inkorporerades även provintervjuerna i studien.

Analysens tillvägagångssätt

Tillvägagångssättet utgår från Hayes beskrivning av TA (2000), och sker i sju stadier (Fritt från Langemar 2008):

1. Transkribering av materialet till textform, och genomläsning av all text tills en god överblick erhållits.

Intervjuerna i intervjuomgång 1 transkriberades till textform. Deltagarnas utfyllnadsord skrevs konsekvent ut, och betydelsefulla pauser och ljud skrevs inom hakparentes. Alla intervjuer genomlästes flera gånger av båda författarna. Detta var extra nödvändigt då studien bygger på insamlad data från två olika intervjuare.

2. Gå igenom texten och markera det som är relevant för frågeställningen.

Intervjuerna överfördes till kodningsprogrammet OpenCode (Open Code 4.01, 2014), där kodningsprocessen gjordes. Meningsenheter betydande för frågeställningen markerades och kodades. Ett svar såsom “det blir ju som ett vattenhål eller som ett andrum för att göra någonting som inte ryms i vardagen” fick till exempel koden “andrum från vardagen”.

3. Sortera citaten utifrån olika preliminära teman. Det vill säga gruppera texten till övergripande begrepp.

Koderna sorterades och grupperades in under olika preliminära teman. Till exempel samlades koder som “adrenalinpåslag”, “adrenalin blodtryckshöjning tunnelseende”, “skakningar i kroppen” och “adrenalinkick” ihop till ett preliminärt tema kallat “adrenalinpåslag”.

4. Gå igenom hela texten och plocka ut allt som tillhör respektive tema, ett åt gången. Det vill säga gå igenom texten lika många gånger som det finns teman. Här kan ens preliminära teman behöva utvecklas och ändras.

För varje preliminärt tema genomlästes hela texten ytterligare en gång och all text placerades in under lämpliga teman. Till exempel hamnade alla citat som berörde skam i olika form in under temat "skam".

5. Gör en slutgiltig benämning och definition av respektive tema. Det vill säga kondensera prelimära teman till fastställda huvudteman.

Den slutgiltiga tematiseringen gjordes genom att båda författarna tillsammans läste igenom materialet, och efter diskussion fastslogs de fyra slutgiltiga huvudtemana. Till exempel kondenserades de tre subtemana "Fysiologiskt påslag", "Upplevelse av spänning" och "Fokus" ned till huvudtemat "Stridsberedskap".

6. Sammanfatta varje temas material med egna ord, gärna med belysande exempel och citat.

Författarna sammanfattade och beskrev respektive tema tillsammans. För att kontrollera de slutgiltiga huvudtemana intervjuades ytterligare två personer (omgång två). Dessa intervjuer jämfördes sedan med huvudtemana för att se om något nytt tema framträdde. Den nya informationen bedömdes inte bidra till att något nytt tema framkom eller att något redan befintligt tema behövde modifieras, därför transkiberades inte intervjuomgång 2, men intervjuerna inräknades i det slutgiltiga resultatet (se figur 2).

7. Utveckla en teori genom att relatera alla huvudteman till varandra så att det blir en sammanhängande helhet.

De fyra huvudtemana kopplades till varandra i kärnkategorin. Denna teori bedömdes lämplig för att förstå fenomenet jakt.

Författarnas förförståelse och process

I kvalitativ forskning är det helt oundvikligt att forskarens förförståelse spelar in, och det finns alltid personliga erfarenheter, resurser och antaganden som kommer att påverka vilka resultat man finner. Tolkningar sker dessutom alltid i ett sammanhang av kulturella och normativa ramar (Thomsson, 2002).

För att höja kvaliteten på studien måste forskaren göra sina implicita antaganden och perspektiv explicita, lyfta fram förförståelsen i ljuset och granska den (Larsson 2005). Det är viktigt att ställa sig kritiska frågor kring ens egna utgångspunkter som forskare: Vad tror jag mig veta i förväg? Vilka erfarenheter har jag själv av fenomenet? Har jag något i min historia som kan hjälpa mig att nå ökad förståelse? Har jag något, eller saknar jag något, i min historia som kan göra mig självblind? Om dessa frågor inte ställs, är det större risk att ens förförståelse kommer att påverka resultatet (Thomsson 2002).

Vi två som gjort denna studie hade under första tiden av arbetet diskussioner om vår förförståelse, och kom fram till följande: Vi är båda uppvuxna på landsbygden med jakt i vår närhet. Ingen av oss har själv jagat, men de många jägarna i våra bekantskapskretsar har genom sina historier ändå gett oss en viss erfarenhet kring jakt. Vi har i dessa historier märkt att det finns många vitt skilda upplevelser av jakt, och vårt största antagande inför den här studien är att olika jägare upplever jakt på väldigt olika sätt. För att göra våra implicita antaganden explicita har vi dokumenterat dessa. Tre områden lyftes specifikt fram: Meningsfullhet, Njutning och Social dimension (se bilaga 1). Detta för att kunna jämföra resultatet i studien med förväntningarna vi hade inför, och på så vis uppnå en högre validitet (Langemar, 2008). Vi kommer inte kunna närma oss fenomenet på ett fullständigt naivt sätt, eftersom jakten alltid funnits i vår närhet. Däremot kommer vi genom tydlig induktiv metodik försöka minska förförståelsens påverkan på resultatet. Förförståelsen diskuteras vidare under

rubriken ”begränsningar för studien”.

Etiska överväganden

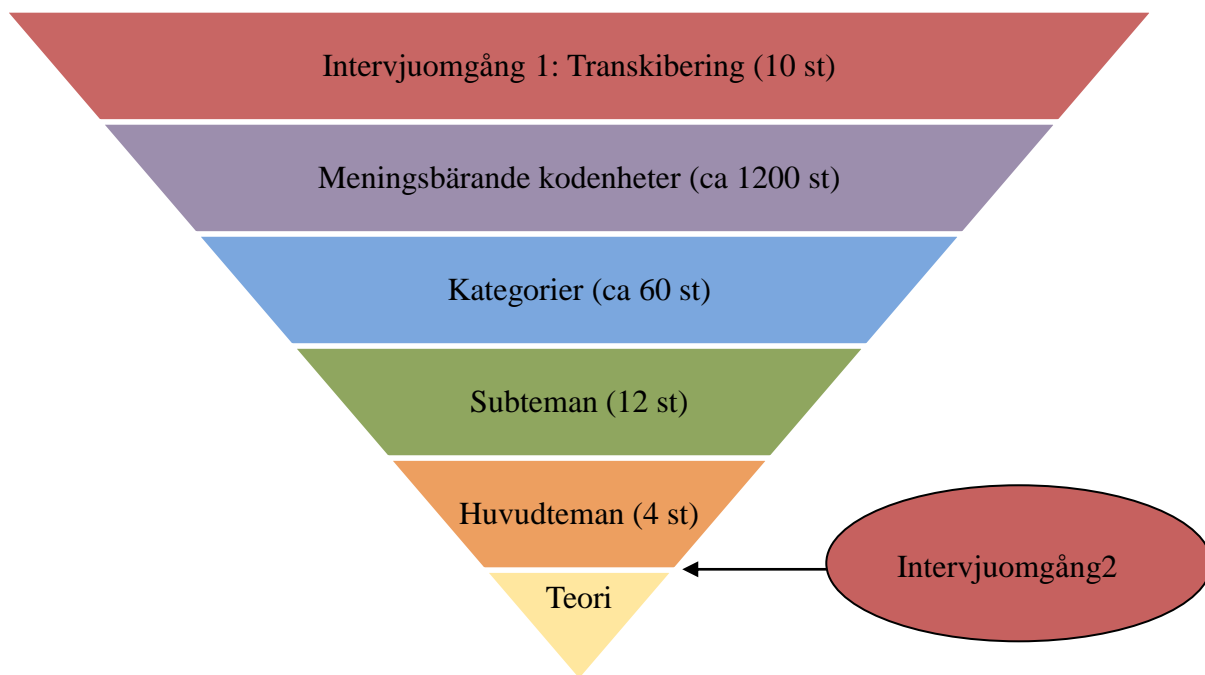
Författarna har under hela processen diskuterat och tagit hänsyn till det Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådets fyra etiska huvudkrav inom samhällsvetenskaplig forskning: 1. Informationskrav 2. Samtyckeskrav 3. Nyttjandekrav 4. Konfidentialitetskrav (Samhällsvetenskapliga forskningsrådet, 1990).

Författarna har via mail (se bilaga 4) eller muntligen informerat deltagarna inför intervjun om studiens syfte, användningsområde, frivilligheten i att delta, och rätten att avbryta studien. Alla deltagare garanterades ett anonymt deltagande, samt att alla intervjuer och inspelningar kommer att avidentifieras och förstöras. I analysens använda citat utslöts information om platser och namn.

Deltagarna erbjöds att kontakta någon av författarna om de hade några frågor kring studien eller deras deltagande. I slutet av varje intervju hade deltagarna möjlighet till komplettering eller ändring i något angivet svar, denna möjlighet utnyttjades dock aldrig.

Sammanfattning av metod

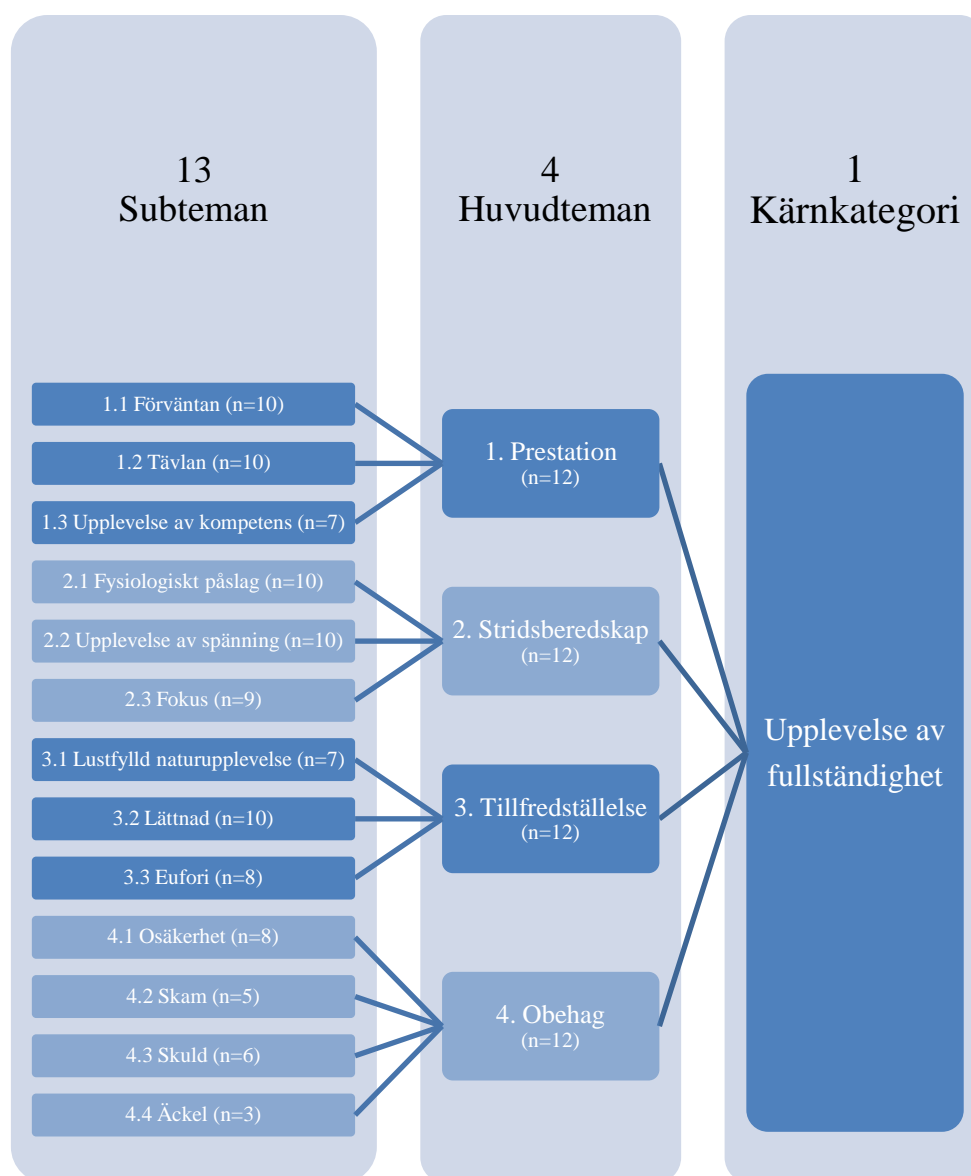
En kvalitativ metod har tillämpats. Studien är en induktiv tematisk analys (TA), baserad på semistrukturerade intervjuer med 12 jägare. Handplockat urval och tillgänglighetsurval har använts. Datainsamlingen är gjord i två intervjuomgångar (tio- respektive två deltagare), där den andra syftade till att validera och komplettera resultatet av den första. *Figur 1* sammanfattar på nästa sida analysens tillvägagångssätt, från intervjuomgång 1 till teori.

Figur 1. Sammanfattning av den tematiska analysens tillvägagångssätt.

Resultat

Samtliga informanternas svar kunde sammanfattas i en kärnkategori, kallad "Upplevelse av fullständighet". Kärnkategorin består av fyra huvudteman, vilka i sin tur är uppbyggda av tretton subteman. En överblick av resultaten redovisas i *Figur 2*.

Figur 2: Tretton subteman utmynnar i fyra huvudteman, vilka tillsammans bildar kärnkategorin.

1. Huvudtema: Prestation

Prestation innehåller tre subteman: Förväntan, Tävlingsmoment och Upplevelse av kompetens. Jägarnas strävan efter att lyckas skjuta vilt och därmed uppnå sin målsättning är typiskt för temat. Viljan att prestera är stark och upplevs på olika sätt, från förväntansfullhet inför jakten till olika former av bekräftelse efter att djuret har dödat. Upplevelsen av förväntan hänger starkt ihop med förberedelser och planering, och mycket energi läggs på att

maximera chanserna att lyckas. Under jakten utmärker sig en strävan att lyckas överlista och nedlägga djuret, att vinna tävlingsmomentet. Efter en lyckad jakt upplevs ofta stolthet och bekräftelse av ens kompetens, speciellt då utmaningen och svårighetsgraden upplevts som stor. En jägare beskriver upplevelsen på följande sätt, vilket är talande för huvudtemat

Prestation:

”det är den där glädjen ‘mmm’, att man har lyckats, tagit sig fram och skjutit djuret... att... på nåt sätt ha överlistat djuret liksom... alla förberedelser man har gjort innan... att hela liksom gett resultat...att man sköt bra, den glädjen, över att träningen har blivit bra liksom... skjutit sin första älg... glädjen man får när man liksom ‘jag ska få ringa hem och berätta att jag skjutit en älg’..”

1.1. Subtema: Förväntan

Temat handlar om att förväntningar och förberedelser bidrar till jaktupplevelsen i stort. Någon jägare beskriver hur han inför varje jakt visualiserar den bästa möjliga utgången, vilket leder till både förväntan och förberedelse. Vanligt är att upplevelsens intensitet, under och strax efter jakten, varierar beroende på hur mycket förväntan och förberedelse som föregått skottögonblicket. Följande citat visar hur jägarens upplevelse av förväntan ser ut:

“Då började jag planera inför den älgen säkert en månad innan och jag åt bara grönsaker veckan innan för att inte lukta rovdjur. Så jag var dels vegetarian en vecka innan och jag hade alla mina jaktkläder i säckar ihop med granris så att de bara skulle lukta granris. Och väldigt svårt att sova så jag hade en enorm förväntan att få komma iväg och när jag väl kom in i skogen och skulle gå på pass fick jag tvinga mig själv att gå sakta till passet.”

1.2. Subtema: Tävlan

Detta subtema handlar om upplevelsen av att tävla mot djuret i skogen. Till viss del innebär det även en tävlan gentemot andra jägare under jakten. Utmaningar under jakten blir ett test av ens förmåga, och tävlingsmomentet är i bästa fall är en situation där man måste göra sitt

yttersta för att vinna mot djurets skarpare sinnen. Flera jägare beskriver hur viktigt det i stunden känns att överlista villebrådet och lyckas stå som slutgiltig segrare i kampen.

Relationen till djuret liknar då den till en respekterad motståndare, någon som man ibland får erkänna sig besegrad av. Upplevelsen av tävlingsmomentet handlar också om balansen i utmaningen, det ska inte vara för lätt men inte heller omöjligt. Följande två citat beskriver tävlingsmomentet och belyser hur upplevelsen kan variera beroende på ens upplevda prestation:

”... visst känner jag en riktig tillfredsställelse att jag har smugit på några rådjur som inte uppmärksammade mig för jag använde rätt taktik, och gick i rätt vind, och jag trampade inte på några grenar, jag gjorde inga rörelser när rådjuren tittade på mig, jag hade koll på omgivningen och det var inga rådjur vid sidan och så vidare. Och sen när jag äntligen kunde överlista ett av de där två rådjuren, då känner jag mig riktigt duktig, inte stöddig eller märkvärdig men riktigt duktig och nöjd och belåten.”

“... sen tittade jag till vänster om mig så fick jag se ett älghuvud som stod och titta på mig, och när den såg mitt vita ansikte så kastade den och sprang bort. Och då trodde jag ju att jag hade sumpat chansen att få skjuta älg. Så då ställde jag istället ifrån mig bössan och gick egentligen ner i en fruktansvärd besvikelse över att jag hade varit så klantig och bara vridit på huvudet istället för att göra det försiktigt som man ska ..//.. och efter det så jag hade suttit en bra stund och tyckt att jag var ‘ganska värdelös jägare som inte ens kunde sitta still på pass’ och hela den biten.”

1.3. Subtema: Upplevelse av kompetens

Temat handlar om upplevelsen av självförtroende, att känna sig kompetent, stolt och duktig. Upplevelsen av kompetens finns med redan under jaktmomentet, i form av en trygghet inför kommande situationer. Allra tydligast blir den dock efteråt, då spänningen lagt sig och resultatet står svart på vitt. Då kan den dessutom bli positivt påverkad av återkopplingen från andra människor. Den upplevda svårighetsgraden

tycks påverka upplevelsen av kompetens, bekräftelsen av kompetensen, och stoltheten efteråt.

”Ja men det är en fantastisk känsla, och nån slags stolthet och lycka att man hade turen att stå på rätt ställe och sådär... så det var ju jävligt kul och sen så visste jag att när man skjuter sin första älg då är det fest och sådär också .. //.. Alla man vill berätta för och sådär och vad dom andra ska säga... jag var väldigt mycket yngre än alla andra i jaktlaget alltså medelåldern var säkert femtiofem och jag var kanske nitton då, så det var ju av den anledningen också, och flera av dom som jagat i det jaktlaget i femton år och aldrig skjutit en älg, så det var ju väldigt... väldigt speciellt...”

2. Huvudtema: Stridsberedskap

Stridsberedskap innehåller tre subteman: Fysiskt påslag, Upplevelse av spänning och Fokus.

Stridsberedskap är det förändrade medvetandetillstånd som infinner sig i jaktens spänningsmoment, där frågan om liv och död ställs på sin spets. Det handlar om en mental och fysisk beredskap under den korta stunden från det att djuret dykt upp till det att skottet fyrats av. Alla resurser koncentreras på ett enda mål, och ett fullständigt fokus infinner sig.

Talande för temat är hur tidsuppfattningen slås ur spel och allting annat än jakten försvinner.

En jägare beskriver tillståndet på följande vis:

”...bena skakade på mig, adrenalinet sprutade ut över öronen och jag vågade knappt andas för jag var rädd att haren skulle höra och hoppa åt sidan. Alltså då... vad är det heter... reptilhjärnan. Alltså det känns som att det bara är den som är igång och jobbar. Jag hade förmodligen inte en aning om vad som hände vid sidan om utan det var bara ett fokus.”

2.1. Subtema: Fysiskt påslag

Det fysiska påslaget beskrivs som helt automatiskt, och karaktäriseras av att pulsen går upp, kroppen blir på helspänn, benen skakar, blodet rusar och tinningarna dunkar. Kroppen gör sig beredd på att prestera, och tycks i vissa fall nästan ta kontroll över jägaren. Ordet ”adrenalin”

återkommer i nästan alla intervjuer, och en jägare beskriver påslaget som så stort att den kände sig paralyserad. En återkommande del i upplevelsen är svårigheten att kontrollera det enorma påslaget med viljekraft och medveten planering. Det tycks vara viktigt att i förhand ha bestämt taktik och tillvägagångssätt, för när det fysiska påslaget väl kommer igång är det svårt att tänka klart. Fysiskt påslag beskrivs av en jägare på följande sätt:

“när du står på pass, har långtråkigt och så rätt som det är ser du haren komma och du får en adrenalinkick som inte är av denna värld och bena skakar och pumpen går och blodtrycket går upp i taket och så tycker du då att du får vänta i evigheter. Och när du är i det tillståndet när du verkligen är så, så är det som i startblocket och man undrar så att säga ‘Varför tjuvstartar dem?’ men det är ju för att de är heta. Och det är precis så man är där”.

2.2. Subtema: Spänning

Spänningen är ett moment starkt kopplat till det fysiska påslaget, men på ett mer medvetet plan, med nyfikenhet inför vad som ska hända. Detta skiljer sig från subtema 1.1 Förväntan, genom att det här handlar mindre om ens egen prestation. I beskrivningarna återkommer ord som ”kul” och ”häftigt”. Det börjar vanligtvis med ett ljud eller en rörelse, vilket skapar fysiskt påslag, nyfikenhet och förväntningar på vad som ska hända. En stor del i spänningsmomentet tycks ligga i att man sällan kan förutsäga vad som ska hända och försöker förbereda sig på vitt skilda scenarion. Det verkar inte vara ovanligt att spänningen är så hög att man som jägare börjar inbilla sig saker, se och höra saker som inte finns. Följande citat belyser de hastiga förändringarna som finns i spänningsmomentet:

”Ja då tänker man ju ‘vad är det som kommer nu?’, ‘det måste vara nånting’ och då börjar man resonera och tänka ‘vad är det som händer och vad är det som kommer?’. Och sen blir man helpänd, och jag känner mycket adrenalin och man bara ‘shit vad kul, nu kommer det nånting och vart är det?’. Man blir ju lite som ett barn i en godisfabrik. Och alla ens sinnen blir ju såhär att man spänner sig och lyssnar mycket och vart hör man det ifrån och så försöker man se nånting, och just när man ser det är det nästan som att hjärtat stannar en sekund och man bara ‘där!’ liksom för det är så spännande.”

2.3. Subtema: Fokus

Många jägare återkommer till den extrema sinnesnärvaro som ett jaktmoment skapar. Alla resurser läggs på att nå ett mål och man är totalt uppslukad. Tankar på annat stängs ute, vilket ger en stor handlingskraftighet. En jägare beskriver det på följande vis:

”... då är det så koncentrerat, då är du så fullständigt i ett med det du ska göra, så du hinner inte tänka på nånting annat vid sidan om, och det finns ingenting som kan störa dig i det... och... så lägger du an, och så ser du det här djuret och så siktar du, och så trycker du av...”

En del beskriver den fullständiga koncentrationen som ett tunnelseende, så starkt att de när de återvänder från tillståndet upplever en känsla av överklighet eller surrealism. Flera jägare vittnar om hur de just efter skottet inte alltid varit helt säkra på vad som hänt. Ett beskrivande citat är:

”Det är få saker som skulle göra en skrämmd när man är så enormt fokuserad på en grej, så det skulle kunna hända mycket runtomkring en utan att man märkte det för att det blir tunnelseende mot det som händer. Och så måste man tvinga sig själv att se att det händer liksom mer grejer runtomkring. För att om du stirrar på ett djur så kan det också stå ett till djur 10-20 meter bort på väg fram, då kan det ju bli så att du inte ser det djuret.”

3. Huvudtema: Tillfredsställelse

Tillfredsställelse innehåller tre subteman: Lustfylld naturupplevelse, Lättnad och Eufori. Den samlande termen tillfredsställelse knyter samman alla de positiva känslor som jägarna beskriver under jaktförloppet. Tillfredsställelse är inte bara en konsekvens av lyckad jakt, utan är också en generell upplevelse före, under och efter själva jaktmomentet. Det kan vara allt från den behagliga känslan av att vara ute i naturen till den euforiska känslan av en lyckad jakt. Flera av jägarna beskriver den senare som så stark att känslan hänger i länge efter en lyckad jakt, och någon kallar den beroendeframkallande.

“... jag tar ledigt en vecka varje år och är på älgjakten och efter den veckan säger min partner ‘Men nu borde det väl vara bra med jakt på ett tag?’, men det är precis tvärtom alltså, när du har jagat mycket blir du bara mer sugen, du vill bara jaga ännu mer ..//.. Då kan man ju få en sån där riktig extrem jaktabstinens och då kan det faktiskt vara så pass att jag bara är tvungen att åka ut och sätta mig i skogen eller bara gå på några viltstigar. Men den abstinensen återigen är ju naturligtvis att man jagar den euforin som känns när man väl lyckas med jakten”.

3.1. Subtema: Lustfylld naturupplevelse

Alla jägare beskriver på ett eller annat sätt jakten som lustfylld och med en övergripande behaglig känsla. Ofta är den starkt sammanflätad med relationen till djur, natur och mat. En jägare beskriver den lustfyllda naturupplevelsen på följande sätt:

“Att sitta mitt i... vacker natur... med skogen omkring en... och framför en så hade jag då en enbacke... och ljuset kommer så småningom... och så hör jag då lite granne fågelsång... och så plötsligt är det så pass ljust och så tittar jag... och så precis under mig så går det en stor älgdjur... utan att jag hade hört den, det var så fantastiskt vackert... och jag hade inte märkt den att den gick där och betade... och den hade inte märkt nånting av mig, och jag kände mig liksom som en del av det hela... att sitta där som ett rovdjur som väntar på ett... helt plötsligt kommer det en stor älgdjur...”.

Flera av jägarna beskriver en tillfredsställelse i att känna sig primitiv, ursprunglig och som ett rovdjur. Det tycks handla om en naturlighet, en känsla av att det är rätt att jaga och att man då är en del av naturens kretslopp, eller ”det stora”. En jägare beskriver det på följande vis:

“... jag tycker bara att det är en del av det naturliga, att så har människor gjort i alla tider... det är så vi har överlevt... att vara rovdjur i ett sammanhang... och det känns, man känner sig väldigt... ursprunglig... när man sysslar med jakt på det här viset...”.

Naturen i sig återkommer också som en viktig del i tillfredsställelsen. Att se djur leva fritt i naturen nämns av flera jägare som en skön upplevelse, såsom i följande citat:

”Det är ju liksom... fint att se djur i skogen om man säger... det är roligt när det är nånting som händer, nåt levande och nånting så det... det är liksom den första känslan är bara det här att det är så... det är skönt att få se nånting och

att det ger en den här kicken att, att där är nånting som... som lever och som styr sig själv... det är inte som med träden som du kan styra över, du vet var du planterar dom och så... utan det är nånting som lever där ute, fritt, som man inte har riktig kontroll över... ”.

Många jägare beskriver också en skön känsla av att lämna samhället, stänga av mobiltelefonen och komma nära naturen. Ord som “mindfulness”, “avkoppling” och “tid för mig själv” tycks vara starkt kopplade till naturupplevelsen. En jägare beskriver det på följande vis:

“... ja det kan till exempel va så att jag får känsla att jag vill stänga av mobiltelefonen och alla såna där grejer, att jag bara vill vara där i det jag gör då, och det är väl ungefär det jag tänker ..//.. Det blir ju som ett vattenhål eller som ett andrum för att göra nånting som inte ryms i vardagen, det är ju ganska primitivt alltså, det är ju... man tar på sig gröna kläder och har ett vapen och går ut i skogen, så på så sätt är det ju ganska hjärndött och det är ganska skönt tycker jag, att man 'ah' [gör skönt stön] ... ”

3.2. Subtema: Lättnad

Jägarna beskriver en upplevelse av extrem lättnad då viltet har fällts, och flera illustrerar det med en djup suck. Upplevelsen tycks vara både fysiologisk och psykologisk. De spänningar som byggts upp eskalerar till en fullständig urladdning med en förlösande känsla som följd. Flera jägare beskriver en så stark lättnad att de känner sig trötta eller får huvudvärk, och en beskriver det på följande vis:

”... när jag fick på radion att det var... där... det var nästan samma sak som den dagen man krystade ut sitt första barn...[gör lättat ljud] ... 'ja!' ...så! Det är jättestarka känslor... och jag... när jag avlossade mitt första skott så blev det lättare och lättare att acceptera att man faktiskt har rätt att reagera... jag har rätt att säga positivt, negativt, samtidigt som tårarna rann så var jag jätteglad... men en befrielse... att man fick bort oron från axlarna... ”.

3.3. Subtema: Eufori

Att lyckas fälla, framför allt sitt första, vilt beskrivs ofta som en fullständig eufori, ett glädjerus och en extremt stark kick. Ord som "kul" återkommer ofta under själva jaktmomentet, men känslan efter en djuret fällt beskrivs med mycket starkare ord än så. En jägare menade att ruset i jakten liknade det personen fick av extremsporter såsom freestyle-skidåkning. Andra har beskrivit det som en av livets bästa stunder, såsom jägaren i följande citat:

"... du kan inte komma närmare... så att säga... fullständig lycka ..//.. det är ju alltså det här högsta-vinsten-känslan... att... det har blivit precis som du hade tänkt dig... och du känner dig jättestolt och du känner dig jättenöjd...med detta... och så går du fram och så ligger där ett djur som är jättevackert... och som du har fällt och som du sen lägger på dina axlar... och bär tillbaka".

4. Huvudtema: Obehag

Obehag innehåller fyra subteman: Osäkerhet, Skam, Skuld och Äckel. Temat innefattar jägarnas alla olika olustkänslor vid jakt. Framför allt handlar det om osäkerhet och tvivel. En rädsla för att misslyckas tycks vara nästan konstant närvarande, och den når sin kulmen i en obehaglig osäkerhetskänsla i skottögonblicket. Tiden mellan skottet och det att man fått svar på hur det träffat beskrivs av flera som extremt påfrestande. Vidare kopplas ofta obehaget till ens prestation. En upplevelse av misslyckande leder ofta till skam och ånger. Många av jägarna upplever det dessutom som besvärande och smärtsamt att tillfoga onödigt lidande för djuren, och skadeskjutning utgör ofta exempel på det värsta som kan hända under en jakt. En del jägare upplever skuldkänslor gentemot djuren, och även känslor av äckel inför hanteringen av det döda djuret. Det tycks framförallt hos oerfarna jägare finnas blandade känslor inför att närma sig ett skjutet vilt.

4.1. Subtema: Osäkerhet

Den obehagliga osäkerheten är tydligast i- och just efter skottögonblicket. Det handlar dels om en osäkerhet på den egna förmågan och självförelser. Jägarna upplever olika grad av tvivel inför beslut om skottet, och ingen kan någonsin vara helt säker på att man ska träffa. En speglade beskrivning är:

”Ja den känslan att ’tänk om jag gör fel’... ’tänk om jag skadeskjuter’, ’tänk... ’ Man glömmet bort vad jag har i händerna... det är faktiskt ett vapen som dödar... trots att jag visste avstånd, jag visste hur långt det var, jag visste hur högt jag satt, jag visste vart kulan skulle gå... för så många gånger har jag liksom setat och kollat läget... men ändå så kommer det... ’är det rätt avstånd?’, ’Är det rätt håll?’, ’Är det... ja’, och innan man går ut ’är det rätt ammunition?’, ’är det rätt... ja... är det jakt?’ det är jättemycket sånt där”.

Det handlar också om en osäkerhet om vad som kommer att hända efter skottet och hur jaktsituationen gått. Det beskrivs som en väldigt påfrestande ovisshet under väntan på besked om hur skottet träffat. En jägare beskriver detta på följande vis:

“De sekunderna innan du ser vad som har hänt... de är både hemska och den är... alltså det är ingen skön upplevelse dom sekunderna däremellan... det är ingen skön... från fullständig... du vet att antingen kan det vara hundra eller så kan det vara ett misslyckande som kan ha skadat nåt djur som kanske har fått lida... och det är en ovisshet som är... jag skulle säga, som är hemska egentligen men det är så kort sekvens till du vet vilket som gäller...”

4.2. Subtema: Skam

Subtemat skam handlar till stor del om en känsla av att ha misslyckats med någonting under jakten, till exempel att ha tagit ett felbeslut. Skammen är starkt kopplad till andra människors reaktioner, till exempel vad jaktlaget ska säga då man återvänder. Eftersom jakten innehåller så många kritiska moment uppstår hela tiden nya chanser att göra fel. En del av skammen är att misslyckas med sin prestation, så som i följande citat:

“... då syntes det att det varit en ganska kraftig bom. Och då var det ju som att ‘ja...’ och då känner man sig ju rätt så dum. Och sen jaktkamraten som säger ‘ja men du skjut inte om du inte är säker, du har ju ingen anledning, du behöver inte bevisa för någon att du måste nedlägga så här många djur på ett år, liksom’. Så då känner man sig ju så dum”.

I allra värsta fall blir människors och djurs säkerhet i fara på grund av jägarens beslut. Med upplevda misstag följer ofta självanklagelser, ånger och ältande. En jägare beskriver upplevelsen av att söka efter ett skadeskjutet vilt (eftersök) på följande vis:

”man känner sig så jävla misslyckad, när man avslutat kvällens eftersök och inte fått tag i djuret och man säger så här att vi får återuppta det här imorgon när det ljusnar. Man sover inte speciellt gott den natten, om man överhuvudtaget sover, det bara ligger och maler i huvudet. Och sen kommer den eviga frågan ‘Varför?’, ‘Alltså varför sköt jag?’, ‘Hur fan kunde jag vara så dum att jag sköt när jag hade på känn att det var lite snett eller att det var lite...’, ‘Jag borde ju inte...’”.

4.3. Subtema: Skuld

Skulden handlar om upplevelsen gentemot djuren i jakten, både före och efter skott. Subtemat utmärks av ett tvivel på rätten att ta liv och de blandade tankar och känslor som kommer därtill. En jägare beskriver det på följande sätt:

“De är ju så fina, så då kan man liksom ‘Ojdå’. Då tvivlar man en liten sekund och undrar ‘Varför gjorde jag det där? Kunde inte den ha fått sprungit?’. Men det har också hänt att jag släppt vissa djur för att jag tycker att... När man vet att det där skulle jag kunna skjuta nu men att ‘Nej men spring vidare du, jag behöver inte det idag’. Utan ‘Du kan springa vidare och fortplanta dig lite till kanske’”.

Ibland upplevs även sorg efter att ha skjutit ett djur, något som man till viss del tycks vänja sig vid i takt med ökad erfarenhet. Vägen fram till det skjutna djuret kan ge blandade känslor, vilket en jägare beskriver på följande sätt:

“... det är lite obehagskänslor i att gå fram till nåt dött... och nån slags ledsamhet smyger sig in där av att det är ett dött djur faktiskt, som du, men du tränger bort det för dom här positiva känslorna, ‘att det är faktiskt naturligt’, du intalar dig såna saker... men det är också nånting som man vänjer... en vanesak... i vårt samhälle som man inte är van vid att döda direkt... och att ta hand om döda kroppar och ta hand om kött och så...”

4.4. Subtema: Äckel

Ibland beskrivs en känsla av avsmak och illamående när jägarna går fram till djuret efter att ha skjutit det. Det finns en påtaglig skillnad i hur djuret upplevs på långt avstånd och hur det upplevs då man är nära, och doften av vilt djur tycks vara en stor del i äckelupplevelsen.

Precis som subtema 4.3 skuld tycks äckel vara mest påtagligt i början av ens jaktkarriär, något man vänjer sig vid. En jägare beskriver det påföljande vis:

“Döda djur är lite äckliga, det är ett visst... lite äckelkänslor... man vill egentligen inte ta i det och man vill inte röra det... och dom luktar ofta rätt illa så det är lite där... att... ja... nån slags obehagskänsla... och det är olika beroende på vad det är för djur... så är dom lite olika att gå fram till... det är väldigt svårt att tänka på mat när man kommer fram till ett dött djur... det är, där är nog lukten rätt, spelar nog stor roll...”

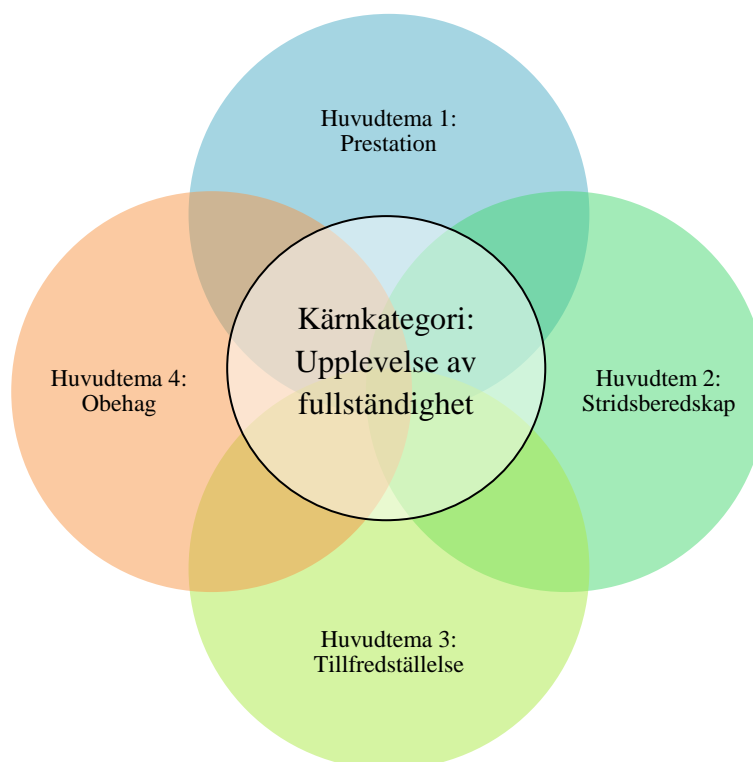
Kärnkategori: Upplevelse av fullständighet

Kärnkategorin är den teori som lämpligast beskriver fenomenet jakt utifrån jägarnas upplevelser. Fenomenet jakt kan bäst förstås som en upplevelse av fullständighet, en känsla av att vara levande, med förhöjd närvaro och odelad uppmärksamhet. Fullständigheten är en känsla av att kroppen upplöses och blir ett med omgivningen, en ursprunglig meningsfullhet där allt faller på plats och man upplever sig vara en del av något större. I stunden ryms inga andra upplevelser än jakten, man är totalt uppslukad och frigjord från allting utanför stunden.

Kärnkategorin är uppbyggd av de fyra huvudtemana i samverkan, se Figur 3.

Interaktionen beskrivs bäst i den utmanande tävlingssituationen mot djuret, hur rädslan och

obehaget i att misslyckas står i motsats till viljan och tillfredsställelsen i att lyckas. Lockelsen ligger i att någonting står på spel, att det finns risker och att utgången är oklar. Det kritiska läget skapar ett prestationsinriktat medvetandetillstånd, en full koncentration i syfte att nå målet med jakten. Den efterföljande upplevelsen kan, beroende på utgången, vara allt mellan en extremt belönande kick och en hårt bestraffande obehagskänsla.

Figur 3. Relationen mellan kärnkategorin och de fyra huvudtemana.

Diskussion

Studiens resultat visar upp en enorm komplexitet i fenomenet jakt. Genom att försöka beskriva jaktupplevelsens olika delar, och interaktionen dem emellan, har målet varit att försöka förstå fenomenets innersta kärna. Kärnkategorin ”upplevelse av fullständighet” är ett försök att sätta ord på just detta. Det är viktigt att ha i åtanke att studien bygger på olika människors upplevelser av samma fenomen. Kärnkategorin är därmed som ett pussel lagt av

olika bitar från olika intervjuer om olika situationer. Genom att sätta ihop dessa bitar till en helhet, framträdde en allt rikare bild av fenomenet jakt.

För att ytterligare förstå studiens resultat, och i förlängningen fenomenet jakt, har resultatet relaterats till psykologiska modeller och begrepp. Kärnkategorin och de olika huvudtemana är oskiljaktiga på grund av deras interaktion, men nedan görs ändå ett försök att diskutera dem separat.

Teoridiskussion

Kärnkategorin “upplevelse av fullständighet” är en väldigt positiv upplevelse för jägarna, och den liknar många tidigare teorier kring positiva upplevelser. Främst delar den stora likheter med det psykologiska begreppet ”Flow”. Flow beskrivs som 1) intensivt och koncentrerat fokus på den nuvarande stunden; 2) en sammansmältning av handling och medvetenhet; 3) en sänkning av den reflektiva självmedvetenheten; 4) en känsla av kontroll över situationens utmaningar; 5) en förvrängd tidsuppfattning, samt; 6) en upplevelse av att aktiviteten är belönande i sig själv. Exempel på situationer som kan leda till flow är olika fritidsaktiviteter, att försjunka i en bok eller fångas av en spännande fotbollsmatch (Csikszentmihalyi, 2003; Nakamura & Csikszentmihalyi, 2009). Samtliga delar i flow återfinns i studiens resultat, och essensen i jaktupplevelsen skulle till stor del kunna förklaras som att hamna i ett tillstånd av flow, i linje med tidigare forskning (Everett, 2013).

Kärnkategorin “upplevelse av fullständighet” är dock ett vidare begrepp än flow, då den även innefattar den ursprungliga meningsfullheten kopplad till både natur och kultur. Det liknar en själslig upplevelse av att ens väsen är en del av något större. Ett begrepp som till stora delar överensstämmer med den aspekten av kärnkategorin är transcendens (Levenson, Jennings, Aldwin & Shiraishi, 2005). Termen används för att beskriva det som ligger bortom

den empiriska sinnevärlden, en förståelse på ett annat plan för vem och vad man är i det stora sammanhanget. Transcendens är en förändringsfas som sker då en person överskrider det egna jaget, och börjar identifiera sig med saker som människosläktet eller andra levande djur (Levenson et al, 2005). Jakten tycks skapa goda förutsättningar för transcendens genom sin närhet till djur och natur, ursprung och tradition, och till liv och död. Kanske är det också den delen av upplevelsen som tydligast skiljer jakten från andra fritidsaktiviteter.

Utöver flow och transcendens innehåller kärnkategorin en aspekt till, nämligen den av att vara med om en betydelsefull händelse som förändrar en. Lite tillspetsat verkar det nästan som att jakten är någonting man går in i som en person och kommer ut ur som en annan. Den omkastande eufori som återkommer i jägarnas berättelser, inte minst när det gäller det första fällda viltet, är så stark att beskrivningen närmast liknar det psykologiska begreppet höjdpunktsupplevelse (peak experience) (McDonald et al., 2009). Höjdpunktsupplevelsen är en kort stund av högsta lycka och fullkomlighet, som på längre sikt kan skapa mening och insikt för individen. Sådana upplevelser anses vara bland livets lyckligaste tillfällen, inte sällan skapade av förälskelser, musik eller konst (McDonald et al., 2009). Jägarna beskriver ofta sitt första fällda vilt som en stor livshändelse, svår att överträffa. Det skulle vara intressant att veta mer om hur jägarna förändras genom sin erfarenhet av höjdpunktsupplevelsen. Kan det vara så att jaktupplevelsen, med alla sina komponenter, ger en perspektiv på vad som är viktigt i övriga livet, och på så vis gör det lättare att leva i linje med sina värderingar?

Således kan kärnkategorin "upplevelse av fullständighet" med hjälp av litteraturen förstås som en kombination av flow, transcendens och höjdpunktsupplevelse.

Huvudtema 1: Prestation

Teorin om Effectance menar i korthet att människan har ett genuint grundläggande behov av att bemästra krävande uppgifter och att öka sin kompetens (White, 1959), vilket skulle kunna förklara varför prestationen tycktes vara så viktig i jaktupplevelsen. Svårighetsgraden verkar dock vara en viktig faktor för upplevelsen. I de fall där utmaningen varit för liten har flera jägare sagt att de tappat motivationen till att jaga, och i de fall de ställts inför övermäktiga utmaningar har istället känslor av obehag uppkommit, vilket går i linje med tidigare forskning (Nakamura & Csikszentmihalyi, 2009).

En intressant del av jakten är jägarnas upplevda tävlan. Det finns en spännande aspekt i det att jägarna själva tycks välja ut de djur och de jaktformer som ger en lagom nivå av utmaning, ungefär som att försöka hålla jakten okontrollerad på ett kontrollerat sätt. Detta skulle i sig kunna tänkas minska jaktupplevelsens intensitet. Så tycks dock inte vara fallet, utan upplevelsen verkar vara så pass stark och uppslukande att den inte påverkas av de konstgjorda spelreglerna. Här kan man inte undgå att påpeka det uppenbara i att jakten inte är "på riktigt" utan snarare är en villkorlig fritidsaktivitet. Kanske är det genom det förändrade medvetandetillståndet (stridsberedskap) som tävlingsmomentet ändå kan upplevas så pass verkligt.

Huvudtema 2: Stridsberedskap

Det kanske mest intressanta med stridsberedskapens förändrade medvetandetillstånd är motsägelsen mellan att vara extremt närvarande, och samtidigt totalt frigjort från sitt medvetande. Flera beskriver detta som ett rovdjurliknande tillstånd där ens sinnen är sällsynt skärpta och ens mänskliga resonering har begränsats. En förklaring till detta skulle kunna vara att ens medvetande har begränsade resurser (Csikszentmihalyi, 2003). Jaktsituationen

kräver att alla ens resurser fokuseras på ett enda mål, vilket skulle kunna förklara varför de andra psykologiska processerna får stå tillbaka.

Att för en stund enbart fokusera på att vara närvarande i nuet, och stänga ute allting annat, beskrivs som något behagligt och värt att återvända till. Tillståndet liknar det populära begreppet mindfulness, som visat att man genom fokusering på nuet kan öka sitt välbefinnande (Hawley et al, 2014). Det är spännande att tänka att den uråldriga jakten därmed också skulle kunna ha liknande hälsoeffekter.

Huvudtema 3: Tillfredsställelse

Att jakten överlag anses som en positiv och hälsofrämjande fritidsaktivitet är kanske inte så anmärkningsvärt eftersom tidigare forskning föreslår att naturupplevelser i sig kan ha sådana effekter (Davis et al., 1997; McDonald et al., 2009; Muloin, 1998). Däremot framstår den fullständiga eufori som jägarna upplever mer intressant att diskutera. Att kicken från jakten är så stark att den kan skapa ett beroende och känslor av abstinens visar på styrkan som tycks finnas i upplevelsen. Det potentiella ruset verkar få jägarna att gång på gång utsätta sig för utmanande situationer, på ett sätt som påminner om det psykologiska begreppet sensationssökande (Zuckerman, 1996). Kort uttryckt innebär det en spänningslystnad, en benägenhet att acceptera risker i sitt sökande efter att uppleva nya eller omväxlande händelser, såsom i Extremsport och hasardspel (Zuckerman, 1996). I ett sådant perspektiv accepterar jägarna bland annat farorna med vapenhantering och riskerna för skadeskjutning, i syfte att kunna uppnå full eufori. Man kan då tänka sig att fritidsaktiviteter utan påtagliga risker, såsom schackspel, inte har samma potential till det stora glädjeruset som tycks finnas i jakten.

Det framstår som rimligt att en avklarad krissituation leder till en enorm lättnad, i jägarnas fall så stark att den kan framkalla både tårar och huvudvärk. Det här är inget nytt fenomen. Redan för över 2000 år sedan myntade Aristoteles begreppet katarsis (rening) som ett sätt att beskriva den inre befrielse och lättnad besökare av teaterpjäser ofta upplevde. Katarsis blev senare ett psykologiskt begrepp för att förklara hur utlopp av uppdämda känslor kan minska deras inverkan på individen (Denzler & Förster, 2012). De spänningar som jakten byggt upp, ibland genom väntan i flera år, tycks vid en lyckad jakt släppas fram helt och hållet, och lättnaden verkar vara minst lika viktig för upplevelsen som euforin. Det är spännande hur jägarna frivilligt sätter sig i kritiska situationer, för att sedan bli lika lättade av ett icke-misslyckande, som euforiska av att lyckas. Jakten kan därmed ses som både positivt- och negativt förstärkande, positivt genom det euforiska påslaget och negativt genom att inre spänningar försvinner (Ramnerö & Törneke, 2006). Kanske tyder det också på att livets mest meningsfulla upplevelser kräver en balans mellan positiva och negativa delar, och att utgången i situationen är oklar. Man kan fråga sig om människan generellt strävar efter att vara med om känslomässiga omväxlingar, att för en kort stund få känna sig levande, och att jakten i så fall är ett exempel på en sådan situation.

Huvudtema 4: Obehag

En spännande aspekt av jaktupplevelsen är de blandade känslor som kan uppstå efter att ha dödat ett djur. Motstridiga och oförklarliga känslor beskrivs ofta inom psykologin som en orsak till ångest och lidande, till exempel i teorin om dialektisk beteendeterapi (Neece, Berk, & Lindsey, 2013). Det är i sammanhanget oundvikligt att diskutera jägarnas värderingar kring djur och dödande. Dissonansteorin skulle kunna användas för att förstå detta närmre. Enligt teorin skapar en obalans mellan handling och värdering ett obehag som endast kan lugnas genom förändring av handlingen eller värderingen (Festinger & Carlsmith, 1958). Om

jägaren upplever oro kan den antingen välja att sluta jaga, eller ändra sina värderingar så att dödandet inte längre skapar oro. Det skulle kunna förklara varför vissa jägare slutar att jaga, eller varför erfarna jägare inte tycks uppleva samma obehag inför dödandet som oerfarna. En annan förklaring skulle kunna vara att det sker genom habituering (Linton & Flink, 2011), det vill säga att jägarna gradvis vänjer sig vid exponering för det obehagliga.

Begränsningar för studien

I och med acceptandet av de ontologiska och konstruktivistiska antagandena ses fenomen som helt subjektiva till sin natur, och följaktligen blir språket en betydande barriär mellan fenomenet och tolkningen. Flera deltagare har återkommit till uttryck som ”obeskrivligt” eller ”man måste vara med om det själv för att förstå”. Men i praktiken är språket vårt enda medel för att beskriva fenomenet. Även om författarna observerat jakten, eller själva deltagit, hade resultatet så småningom tvingats översättas till ord eller siffror.

Kan man då någonsin fånga upplevelsen av jakt? Ja, och nej. På ett sätt representerar kärnkategorin inte en enda av de upplevelser som deltagarna upplevt, eftersom de endast bidragit med delar till en helhet. Resultatet tar inte heller hänsyn till att upplevelsen kan vara föränderlig, bland annat genom ökad erfarenhet, eller att den förändras mellan olika djur och jaktform. Men på ett annat sätt representerar kärnkategorin allas upplevelse, eftersom den beskriver bredden i fenomenet. Kvalitativ representativitet säger inget om i vilken grad olika kvaliteter av fenomenet jakt finns representerade, bara vilka kvaliteter som finns representerade (Langemar, 2008). Författarna valde ändå att presentera antalet deltagare som kunde placeras in under respektive sub- och huvudtema med siffror i *figur 2*. Detta för att underlätta för läsaren och ge en möjlighet till överblick.

En annan viktig och oundviklig begränsning var författarnas förförståelse. Den hade som nämnts tidigare många fördelar vid datainsamlingen, men den gjorde det också svårt att närma sig fenomenet på ett naivt sätt, vilket är själva utgångspunkten för induktiv TA. Genom att göra förförståelsen explicit, och genom att göra en noggrant utformad intervjuguide, försökte författarna dämpa denna effekt, men det kan ändå ha påverkat resultatet i någon mån. En annan möjlig begränsning kan ha varit att författarnas psykologistudier gett psykologiska perspektiv tolkningsföreträde, och att resultatet därigenom tolkats skevt. Det står i efterhand klart att vår förförståelse (bilaga 1) delar vissa likheter med studiens resultat. Framförallt liknade författarnas antaganden om meningsfullhet och tävlingsmoment de svar som framkom i intervjuerna. Den största skillnaden tycks ligga i huvudtema 2 och 4, det förändrade medvetandetillståndet i stridsberedskapen, och det påtagliga obehaget. Att resultatet och författarnas förförståelse delar likheter är inte oproblematiskt, men heller inte oväntat i kvalitativa studier. Det kan antingen innebära att resultatet är skevt och till stor del påverkad av författarna, alternativt kan det tyda på att författarna hade rimliga antaganden om fenomenet. Arbetet enligt den induktiva metoden har syftat till att begränsa denna påverkan, hur stor den är i praktiken är omöjligt att svara på. Författarnas upplevelse är dock att resultatet flera gånger varit överraskande och bidragit till en ny förståelse för jakten.

Tillgänglighetsurval är alltid problematiska. Författarna har med all säkerhet inte lyckats intervjua populationens alla typer av jägare, till exempel endast fritidsjägare. Detta kan ha inskränkt på resultatets validitet, kanske innehåller fenomenet fler kvaliteter än vad som presenterats i studien, och därmed kan också studiens generaliserbarhet ha begränsats.

En annan konsekvens av urvalsmetoden var den personliga relation som författarna hade till flera av informanterna. Den kan ha lett till att svaren i intervjuerna anpassats, man kan till exempel tänka sig att vissa känsliga detaljer utelämnats, vilket i så fall allvarligt minskar studiens validitet. Att använda bekanta jägare var dock ett medvetet val, med syfte att

snabbare komma informanterna på djupet och få en rikare beskrivning av fenomenet. Tydligt är alltså hur urvalsmetoden både kan ha varit en styrka och en begränsning. Författarnas upplevelse är dock att metoden haft fler fördelar än nackdelar, och skapat goda möjligheter att förstå fenomenet.

Valet att i datainsamlingen använda två olika intervjuare, är diskuterbart. Det gjordes till stor del på grund av att författarna är studenter och såg intervjuerna som ett inläringstillfälle. Trots intervjuguidens ramar ledde valet till att intervjuerna hade aningen olika karaktär, till exempel varierade intervjuernas längd mellan 40-75 minuter, och intervjuarnas olika stil ledde till olika typer av uppmuntran, ordval och följdfrågor. Metodvalet kan ha lett till en bredare beskrivning av fenomenet, men de olika stilarna kan också ha bidragit till ett skevt resultat.

Studiens användbarhet och framtida forskning

Både flow (Nakamura & Csikszentmihalyi, 2009; Csikszentmihalyi & Hunter, 2003), höjdpunktsupplevelse (McDonald, Wearing & Ponting, 2009) och transcendens (Baker, 2009) tycks vara kopplade till välmående. Det är därför rimligt att tro att jakten, som innehåller alla tre komponenter, har hälsobringande effekter. Intressant för framtida forskning är att undersöka vilka faktorer som i så fall ligger till grund för detta. Vidare hade det varit spännande att få svar på om jakten kan fungera som skyddsfaktor gentemot fysisk- eller psykisk ohälsa.

Då det fortfarande står oklart om och hur jakten skiljer sig mellan olika jägare, jaktformer och övriga demografiska variabler, hade det varit givande med studier som besvarar detta. Till exempel skulle det kunna göras i en longitudinell studie där man följer personer över tid, och undersöker huruvida upplevelsen förändras genom erfarenhet.

Även om jakten generellt ses som något positivt har studien visat att dödandet av djur inte sker helt utan obehag. Det hade varit intressant att undersöka om det obehaget på något sätt påverkar jägarna i övriga livet. Finns det överhuvudtaget någon skadlig effekt av att döda djur? Eller finns det tvärtom kanske positiva effekter av att, som jägarna, befinna sig närmre liv och död? Man skulle till exempel kunna tänka sig att det vid påfrestande situationer blir lättare att ta stora perspektiv, att se sitt liv som en del i ett större kretslopp.

Slutsatser

Studiens slutsats är att fenomenet jakt bäst kan förstås genom kärnkategorin “upplevelse av fullständighet”. De mest lämpliga temana för att beskriva upplevelsen av jakt är resultatets fyra huvudtema; Prestation, Stridsberedskap, Tillfredsställelse samt Obehag. Förhoppningsvis har studien ökat förståelsen för fenomenet jakt och inspirerat till ytterligare forskning inom ämnet.

I ett större perspektiv har den uråldriga jakten relaterats till den moderna människan, och författarna hoppas på så sätt ha bidragit till en större, allmän kunskap om hur det är att vara människa. Jaktens essens tycks inte vara att ta liv, utan snarare en strävan mot att känna sig levande, en upplevelse av fullständighet.

Referenser

- Baker, C. D. (2009). Self-transcendence, death anxiety, and older adult's participation in health promotion behaviors. *The Sciences and Engineering*, 70, s. 209.
- Barnett, L. (2005). Measuring the ABCs of leisure experience: awareness, boredom, challenge, distress. *Leisure Sciences*, 27, s. 131–155.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, s. 77-101.
- Brusewitz, G. (1999). Makten över jakten. *Populär Historia*, 6.
- Csikszentmihalyi, M. (2003). *Flow: Den optimala upplevelsens psykologi*. Natur & Kultur, Stockholm.
- Csikszentmihalyi, M. & Hunter, J. (2003). Happiness in everyday life: The uses of experience sampling. *Journal of Happiness studies*, 4, s. 185-199.
- Christofferson, S. (2010). *Jakt i Norden*. Stockholm: Norstedts.
- Davis, D., Banks, S., Birtles, A., Valentine, P., & Cuthill, M. (1997). Whale sharks in Ningaloo Marine Park: Managing tourism in an Australian marine protected area. *Tourism Management*, 18, s. 259–271.
- Dimmock, K. (2009) Finding comfort in adventure: experiences of recreational SCUBA divers. *Leisure Studies*, 28, s. 279–295.
- Decker, D. J., Brown, T. L. & Gutiérrez, R. J. (1980) Further insights into the multiple-satisfaction approach for hunter management. *The Wildlife Society Bulletin*, 8.
- Denzler, M. & Förster, J. (2012) A goal model of catharsis. *European Review of Social Psychology*, 23.
- Edginton, C. R., Jordan, D. J., DeGraaf, D. G. & Edginton, S. R. (2006). Leisure and life satisfaction. *Foundational perspectives*, 4.
- Everett, M. W. (2013). Measuring “flow” in Michigan youth firearm deer hunters and implications for hunter recruitment. Dissertation, Michigan State University.
- Faye-Schjøll, E. (2008) Hunters` satisfaction as affected by ptarmigan density and hunting practice. Master thesis, Hedmark Högskola, Norge.
- Festinger, L & Carlsmith, L. M. (1958) Cognitive consequences of forced compliance. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 58, s. 203-210.
- Gurven, M & Hill, K. (2009). Why Do Men Hunt? A Reevaluation of “Man The Hunter” and the Sexual Division of Labor. *Current Anthropology*, 50.

- Harper, Craig A., Shaw, Christopher E., Fly, Mark J. & Beaver Jared T. (2012) Attitudes and Motivations of Tennessee Deer Hunters Toward Quality Deer Management. *Wildlife Society Bulletin* 36, s. 277–285.
- Hawley, L. L., Schwartz, D., Bieling, P., Irving, J., Corcoran, K., Farb, N. A. S., Anderson, A. K. & Segal, Z. V. (2014). Mindfulness practice, rumination and clinical outcome in mindfulness-based treatment. *Cognitive Therapy and Research*, 38, s. 1-9.
- Hayes, N. (2000). A thematic analysis of a set of interview data and a critical discussion of the analysis and interpretation. University of the West of England.
- Humanistisk- samhällsvetenskapliga forskningsrådet. (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 8 februari 2014, från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Iwasaki, Y. 2007. Leisure and quality of life in an international and multicultural context: What are major pathways linking leisure to quality of life? *Social Indicators Research*, 82,s. 233–264.
- Iwasaki, Y., & Smale, B. A. (1998). Longitudinal analyses of the relationships among life transitions, chronic health problems, leisure and psychological well-being. *Leisure Sciences*, 20, s. 25–52.
- Langemar, P. (2008). *Kvalitativ forskningsmetodik i psykologi*. Stockholm: Liber.
- Lapidus, A. (2014). Så samlar Zlatan kraft - i skogen med jaktlaget. *Expressen Kvällsposten*, 2014-04-29. Hämtad 30 april 2014, från <http://www.expressen.se/kvallsposten/sa-samlar-zlatan-kraft--i-skogen-med-jaktlaget/>
- Larsson, S. (2005). Om kvalitet i kvalitativa studier. *Nordisk pedagogik*, 25, s. 16-35.
- Levenson, M. R., Jennings, P. A., Aldwin, C. M., Shiraishi, R. W. (2005). Self-transcendens: Conceptualization and measurement. *Aging and Development*, 60, s. 127-143.
- Linton, S. J. & Flink, I. (2011) *12 verktyg i KBT*. Stockholm: Natur & Kultur.
- McDonald, M. G., Wearing, S. & Ponting, J. (2009). The Nature of Peak Experience in Wilderness. *The Humanistic Psychologist*, 37, s 370–385.
- McKay, J. P., Buckler, J., Hill, B. D., Ebrey, P. B. & Beck, R. B. (2009). *A history of world societies*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
- Muloin, S. (1998). Wildlife tourism: The psychlogical benefits of whale watching. *Pacific Tourism Review*, 2, s. 199–213.
- Mörner, T. (2014). Jakt är inte en kamp mot djur. *Svenska Dagbladet* 2014-04-03. Hämtad 7 april 2014, från http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/jakt-ar-inte-en-kamp-mot-djur_3425200.svd
- Nakamura, J.& Csikszentmihalyi M. (2009). *Flow theory and research*. Från *Oxford Handbook of Positive Psychology*. N.Y: Oxford University Press.

- Nationalencyklopedin. (2014). Sökord: "Jakt". Hämtad 2 februari 2014, från <http://www.ne.se/jakt/215074>.
- Naturvårdsverket. (2013). Frågor och svar om jakt. Hämtad 14 mars 2014, från <http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Jakt/Jaktkort-och-jagarexamen/Fragor-och-svar/>
- Neece, C. L., Berk, M. S., Lindsey, A. C. R. (2013). Dialectical behavior therapy and suicidal behavior in adolescence: Linking developmental theory and practice. *Professional Psychology: Research and Practice* 2013, 44, s. 257–265
- Nimrod, G. (2007). Expanding, reducing, concentrating and diffusing: Post retirement leisure behavior and life satisfaction. *Leisure Sciences*, 29, s. 91–111.
- Nordström, A. (2014). Leif GW Persson: Hon har en naturbegåvning för jakt. *Dagens Nyheter*, 2014-04-21. Hämtad den 22 april 2014, från <http://www.dn.se/kultur-noje/leif-gw-persson-hon-har-en-naturbegavning-for-jakt/>
- Open Code 4.01. (2014). Open Code 4.01 Umeå Universitet. Hämtad den 26 januari, 2014, från <http://www.phmed.umu.se/enheter/epidemiologi/forskning/open-code/>
- Priest, S. (1992). Factor exploration and confirmation for the dimensions of an adventure experience. *Journal of Leisure Research*, 24, s. 127–139.
- Radder, L. & Bech-Larsen, T. (2008). Hunters Motivations and Values: A South African Perspective. *Human Dimensions of Wildlife: An International Journal*, 13, s. 252-262.
- Ramnerö, J. & Törneke, N. (2006). *Beteendets ABC*. Lund, Sweden: Studentlitteratur.
- Schwartz, G. M. & Campagna, J. (2008). New meaning for the emotional state of the elderly, from a leisure standpoint. *Leisure Studies*, 27, s. 207-211.
- Thomsson, H. (2002). *Reflexiva intervjuer*. Lund, Sweden: Studentlitteratur.
- VandenBos, G. R. (2006). *APA dictionary of psychology. 1*. American Psychological Association.
- Voracek, M., Gabler, D., Kreutzer, C., Stieger, S., Swami, V., Formann, A. (2010). Multi-method personality assessment of butchers and hunters: Beliefs and reality. *Personality and Individual Differences* 49, s. 819–822.
- White, R. W. (1959). Motivation Reconsidered: The Concept of Competence. *Psychological Review*, 66.
- Zuckerman, M. (1996). The psychobiological model for impulsive unsocialized sensation seeking: A comparative approach. *Neuropsychobiology*, 34, s. 125-129.

Bilagor

Bilaga 1: Förförståelse, 25 – 30 januari 2014.

Vår förförståelse och förväntningar kring fenomenet kretsar kring tre huvudområden:

1. Meningsskapande. Vi förväntar oss att upplevelsen av fenomenet skänker en övergripande meningsfullhet som handlar om att känna sig som en del av något större. Säkerligen påverkar det faktum att vara nära liv och död jägaren på något sätt. Kanske genom att det bidrar till en kontrast till ens vardag. På så vis kan detta huvudområde anses vara en existencialistisk, nästan andlig dimension av jakt, där de stora perspektiven på världen upplevs.

2. Njutning. Vi föreställer oss att upplevelser av fenomenet kan handla om att uppnå en direkt form av ”skön känsla” för jägaren. Vår hypotes är att det finns olika moment under jakten som utlöser denna positiva känsla hos jägaren. Några exempel på dessa moment är tävlingsmomentet, där vi tror att jägare kan uppleva jakten som en tävling mellan djuret och jägaren, vilket i sig kan upplevas njutbart. En tävling genom att jägaren upplever sig vinna enbart genom att skjuta djuret, och tvärtom förlora när djuret överlevt jakten. En annan faktor vi tänker kan leda till njutning är makt. Makt genom att i den specifika jaktsituationen ha bestämmanderätt över en annan varelses liv. En tredje faktor som vi tror skänker njutning är spänningen i att precis i skottögonblicket trycka iväg skottet. Att ögonblickligen ha utträttat något där konsekvenserna ännu inte är klarlagda. Har jag träffat djuret? Är det ett dödande skott?

3. Social dimension. Att upplevelser av jakt kretsar kring olika sociala aspekter. Dels en känsla av sammanhang och gemenskap. Dels en socialt identitetsskapande del där jägaren upplever sig ha en specifik roll och status i gruppen. Dels en hierarkisk struktur där ålder, erfarenhet och ägande av jaktmark är delar som bidrar till en position i gruppen som ger en större kraft att påverka gruppen, vad gäller överenskommelser och beslut.

Bilaga 2: Intervjuguide

1. Presentation

-Vi skriver en uppsats om jägares upplevelse av jakt, och med jakt utgår vi från Nationalencyklopedins definition:

“Avsiktlig handling som syftar till att fånga eller döda vilt. Redan försök till fångst eller dödande är att anse som jakt, liksom att göra ingrepp i viltets bon och att ta eller förstöra fåglars ägg. Även fångst av däggdjur eller fåglar för märkning räknas som jakt”.

-Vi vet att jakt innehåller många olika delar, och att olika jägare jagar av olika anledningar. I den här intervjun kommer vi försöka fokusera på din upplevelse av själva jagandet i jakten, annars skulle det bli för mycket för oss att ta in. Därför kommer vi ibland att styra dig tillbaka till ämnet, känns det okej för dig?

2. Öppningsfråga

- Kan du berätta om ett minne du har kring jagande, någon gång då du ”jagat”?

- Hur kändes det?

- Vad tänkte du då?

- Vad hände i din kropp då?

- Vad gjorde du då?

- Hur upplevde du de andras reaktioner efteråt?

3. Kompletterande frågor

- Kan du berätta om ett minne då du haft en annorlunda upplevelse?

- Kan du berätta om ett minne då det varit ett annat djur du jagat? Upplever du det annorlunda för olika djur?

- Upplever du att du gett oss en generell bild av hur det är att jaga, eller tror du att andra jägare skulle svara på andra sätt? Hur tror du de hade svarat? Vem skulle vi behöva intervjua för att få hela bilden?

- Finns det någonting du vill tillägga? Tror du att vi nu kan förstå vad din upplevelse av att jaga är?

Bilaga 3: Kategorierna som bildade subteman och vidare huvudteman.

Prestation: Bekräftelse, vara duktig, stolt, att lyckas, utmana sig själv, tävling mot djur, troféer, kött, mat/ekonomi, "vill lyckas dräpa", andras reaktioner på prestation, "macho", samarbete med hund, förberedelse, förväntan, hoppfullhet, planering inför och under.

Stridsberedskap: Fysiskt påslag, adrenalin, fokus, spänning, beslutsamhet, inbillning, icke-kontroll, surrealism.

Tillfredställelse: Kul, eufori, lustfyllt, mysigt, beroendeframkallande, lättnad, förlösande, urladdning, naturlighet, primitivt, ursprung, mänsklig historia, rovdjur, kretslopp - bidra till det stora, naturupplevelse, tradition, vardagsflykt, rättighet att jaga, vapenupplevelse, djursyn, makt.

Obehag: Skuld, skam, självanklagelser, panik, trauma, ånger, ångest, olustigt, illamående, värdelöshetskänsla, obehag, sorg, irritation, rädsla för att misslyckande, stress, tidsbrist, osäkerhet i och efter skottögonblicket, otålighet - uttråkning, abstinens, pinsamt att missa, förväntningar från sig själv och andra.

Bilaga 4: Mail till deltagare

Hej!

Vi är två psykologstudenter som just nu skriver vår examensuppsats. Den handlar om jakt och kommer att bygga på intervjuer med jägare. Uppsatsen är inte på något sätt värderande kring jakt, vi är endast ute efter att beskriva upplevelsen av att jaga. Skulle du som jägare kunna tänka dig att ställa upp i en intervju på ungefär en timme? Frågorna kommer handla om din upplevelse av att jaga, och dina svar kommer att aidentifieras i uppsatsen. Intervjun kommer att ske på en tid och plats som du bestämmer, någon gång under februari eller mars månad.

Intervjun kommer att spelas in på band för att vi ska kunna komma ihåg dina svar, men dessa band kommer raderas så fort som de blivit transkriberade. Det kommer alltså inte gå att spåra dina svar. Om du sedan är nyfiken på resultatet kommer du kunna ta del av dem genom att läsa den offentliga uppsatsen, och vi kan skicka den till dig om du så önskar.

Om du tycker det låter intressant är det bara att svara på det här mailet. Du får gärna höra av dig med frågor också!